

STRESZCZENIA

1/2008 RFN a Europa i Świat

Zbigniew Mazur

"Nowy" patriotyzm niemiecki

W artykule scharakteryzowano dyskusję w Republice Federalnej Niemiec na temat kształtu tzw. nowego patriotyzmu niemieckiego. Ta synkretyczna i wciąż niedookreślona koncepcja, zyskująca na popularności w ciągu ostatnich lat, stanowi kolejną próbę zdefiniowania tożsamości niemieckiej - po skrajnie nacjonalistycznej, potem "europejskiej" i wreszcie ujętej w formule "patriotyzmu konstytucyjnego". Jej pojawienie się należy wiązać z projektem przekształcenia Niemiec w państwo i naród "normalne".

Józef K. Pietrzak

Kryzys pracy. Poglądy socjologów niemieckich

Prezentowany artykuł obejmuje zagadnienia rozumienia kryzysu pracy wśród wybranych socjologów niemieckich. Skala problemów związanych z pojęciem pracy jako wartości, wokół której koncentruje się działalność człowieka, wpływa na układ artykułu. Rozdział pierwszy dotyczy analizy pracy w ujęciu klasyków socjologii (M. Weber, K. Mannheim), rozdział drugi obejmuje poglądy autorów współczesnych. Natomiast rozdział trzeci sygnalizuje pewne nowe trendy istniejące w podejściu do zagadnień, a występujące w zjednoczonej Republice Federalnej Niemiec.

Tomasz Budnikowski

Niemiecki rynek pracy. Symptomy poprawy

Po paru latach bardzo mizernego wzrostu gospodarczego - znaczonego nawet wartościami ujemnymi - od końca 2005 r. gospodarka zaczyna znów nabierać wigoru. Następuje poprawa sytuacji finansów publicznych, jak i powolna sanacja rynku pracy. Zmiany na tym ostatnim są utrudnione zważywszy na pewne specyficzne rozwiązania przyjęte w tym kraju, takie jak: szczególnie wysoki udział kosztów towarzyszących płacom, ograniczona elastyczność rynku pracy czy relatywnie dobre zabezpieczenie finansowe bezrobotnych. Efektem systematycznie wprowadzanych reform zapoczątkowanych przez Komisję Hartza już w 2002 r. są powolne acz pozytywne zmiany najważniejszych wskaźników pokazujących wykorzystanie potencjału siły roboczej. Począwszy od 2005 r. mamy do czynienia ze spadkiem wielkości bezrobocia, przy czym, szczególnie ważne jest to, że proces ten przebiega szybciej w nowych krajach federacji. Na znaczące podkreślenie zasługuje fakt ograniczenia liczby osób długotrwale pozbawionych pracy. Zbyt duża jest jednak nadal liczba osób zadowolających się otrzymanym świadczeniem finansowym i niewykazujących gotowości do podjęcia pracy zarobkowej.

Włodzimierz Bialik

Wyprzedz buntu. Literatura trywialna w Republice Federalnej Niemiec

Praca z zakresu krytyki ideologii jest poświęcona tzw. literaturze trywialnej (masowej, popularnej, brukowej) w RFN przed zjednoczeniem Niemiec. Najważniejszym jej celem jest obnażenie mniej lub bardziej ukrytych struktur indoktrynacyjnych, które (nawet) pod pozorem "buntu" przedstawiają świat jako dobry i niezmienny. Ten rozdźwięk między powierzchownym, deklarowanym protestem przeciw niektórym negatywnym zjawiskom społecznym (stereotypy narodowe, państwo autorytarne, rasizm itd.) a rzeczywistym, choć "podskórnym" utrwalaniem tych schematów myślowych i uprzedzeń masowego czytelnika jest główną tezą pracy. To nieprzekraczanie "horyzontu oczekiwań", a zatem uwzględnianie potrzeb czytelniczych, poprzedzone zostało procesem kształtowania tych potrzeb. Analiza tego typu manipulacji pozwala postawić tezę, że czytelnik ten został przez autorów literatury masowej uprzednio ukształtowany, żeby nie rzec "wyprodukowany". To nie on kupuje tę literaturę, lecz, w paradoksalny sposób, ona kupuje jego. Zachodniemiecka literatura trywialna była zatem instrumentem "pedagogiki społecznej". Manipulowany czytelnik był (jest) sprzedawany tej literaturze, a nie ona jemu, był zatem "sprzedawany" pewnej opcji ówczesnego systemu społeczno-politycznego.

Jadwiga Kiwerska
USA w polityce Niemiec

Stosunki niemiecko-amerykańskie przeszły w ostatnich kilkunastu latach wyraźną ewolucję. Wynikało to m.in. z nowych uwarunkowań polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec oraz zmieniającej się pozycji USA na arenie międzynarodowej. Wprawdzie w okresie rządów koalicji CDU/CSU-FDP utrzymywała się dobra atmosfera we wzajemnych relacjach, a USA stanowiły jeden z najważniejszych punktów odniesienia dla polityki Bonn. Jednak już wówczas nie uniknięto pewnych kontrowersji, co nie zmieniło roli Ameryki w polityce RFN. Dojście do władzy koalicji SPD/Zieloni w 1998 r. początkowo nie zwiastowała odejścia od bezkolizyjnych relacji z USA. Sytuacja zmieniła się pod wpływem wydarzeń będących skutkiem 11 września, w tym po ogłoszeniu "doktryny Busha" i interwencji w Iraku. W kluczowym momencie relacje niemiecko-amerykańskie znalazły się w stadium "zatrucia". Wyjście z tego stanu nastąpiło dopiero po zmianie niemieckiej konfiguracji politycznej w 2005 r. Nastąpił powrót do dobrej atmosfery we wzajemnych stosunkach, ale na zmienionych warunkach, w których Berlin działa jako bardzo ważny i cenny dla Waszyngtonu partner.

Adam Krzymowski
Amerykańska wizja roli Sojuszu Północnoatlantyckiego po upadku systemu blokowego

Autor w swoim artykule przedstawia Stany Zjednoczone Ameryki, jej wizję i instrumenty oddziałujące na rolę Sojuszu Północnoatlantyckiego w latach 1989-2000. Omawiając procesy zachodzące w stosunkach transatlantyckich na początku lat 90., autor podkreśla, iż nowa sytuacja w Europie po upadku systemu blokowego miała wpływ na nową rolę Sojuszu Północnoatlantyckiego. Stany Zjednoczone głoszące hasło Europy nie podzielonej i wolnej wiązały kraje Europy Środkowej z interesami USA. Natomiast w proces integracji europejskiej, który wchodził w nowy etap, Stany Zjednoczone starały się włączyć w celu budowy nowej rzeczywistości, zgodnie ze swoimi strategicznymi interesami, utrzymując "światową rolę" swych sił zbrojnych. Autor ponadto wskazuje, że jednocześnie USA przeszło do realizacji wizji Sojuszu, który nie koncentruje się wyłącznie na Europie jako takiej, nie ogranicza do jej terenu swoich zainteresowań ani działań w celu stania na straży swych interesów w skali globalnej. Autor artykułu podkreśla także, iż USA potrzebują europejskich sojuszników. Z pewnością potrzebują Europy do realizacji globalnej misji Sojuszu wychodzącego poza obronę jedynie terytorium członków organizacji. Ponadto, społeczność międzynarodowa po pewnym optymizmie z początku

lat 90., dotyczącej bezpieczeństwa, dostrzegła poważne wyzwania oraz zagrożenia, na które trzeba odpowiedzieć poprzez instrumenty o charakterze globalnym.

Bogdan Koszel

Polska i Niemcy a europejskie aspiracje Ukrainy

Kierując się przesłankami historycznymi i geopolitycznymi po 1991 r. Polska wsparła trudny proces ukraińskiej transformacji. Dążyła do odseparowania Ukrainy od ścisłego współdziałania z Rosją i zbliżenia tego państwa do Unii Europejskiej. W latach 90. Polska uchodziła za głównego lobbystę Ukrainy w Europie Zachodniej, w tym również w Niemczech. W hierarchii celów niemieckiej polityki zagranicznej Ukraina od czasu uzyskania niepodległości zajmowała drugorzędne miejsce. Przez lata 90. i w początkach nowego stulecia zainteresowanie w RFN Ukrainą i jej problemami było niewielkie, dla gospodarki niemieckiej rynek ukraiński nie przedstawiał też zbyt wielkiej wartości. Niemcy kierując się w swojej polityce wschodniej maksymą *Russia first* w gestach i zaangażowaniu wobec Kijowa starali się nie czynić niczego, co mogłoby być odczytane w Moskwie jako nieprzyjazny akt. Po "pomarańczowej rewolucji" utworzony jesienią 2005 r. pod kierownictwem A. Merkel koalicyjny gabinet CDU/CSU-SPD z większym dystansem podchodził do wcześniejszej strategii G. Schrödera ? preferencji dla stosunków z Rosją i pewnej dyskryminacji Kijowa. Ze względu na autorytarne zapędy administracji kremlowskiej i tłamszenie wolności słowa w Rosji, Niemcy z większą wstrzeźliwością mówili o "strategicznym partnerstwie" z Moskwą. Niejako automatycznie poprawiało to stan ich relacji z Ukrainą. Obiecywano Ukrainie szczególny status w ramach unijnej Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, ale pomimo zabiegów i wsparcia Polski Niemcy nie określili perspektywy przystąpienia tego państwa do Unii Europejskiej.

Henning Klodt

Skutki rozszerzeń Unii Europejskiej dla niemieckiego handlu zagranicznego

W powyższym artykule autor koncentruje się na analizie stosunków handlowych Niemiec z krajami, które przystąpiły w 2004 r. do Unii. Najpierw bada, czy rozszerzenie UE doprowadziło faktycznie do skokowej intensyfikacji powiązań handlowych, przyjmując za punkt odniesienia wcześniejsze rozszerzenia ugrupowania. Następnie analizuje rodzaje stosunków handlowych, wychodząc od hipotezy, że handel międzygałęziowy wymaga dużo silniejszych dostosowań strukturalnych niż handel wewnątrzgałęziowy. Dla oceny zakresu tego ostatniego handlu rozwija nową koncepcję pomiaru, wyprowadzoną bezpośrednio z koncepcji kosztów komparatywnych. Autor dochodzi do wniosku, że rozszerzenie na Wschód nie wywarło istotniejszego wpływu na handel zagraniczny Niemiec. Układy europejskie zawarte we wczesnych latach 90. między UE a kandydatami do akcesji z Europy Środkowej i Wschodniej, tak znacznie już zredukowały bariery handlowe, że efekty handlowe rozszerzenia na Wschód mogły wystąpić już przed oficjalną akcesją.

Ilona Romiszewska

Niemcy - Chiny. Pomiędzy rachunkiem ekonomicznym, kulturą a polityką

W artykule przedstawiono ocenę niemiecko-chińskich stosunków gospodarczych na tle rozwoju współpracy gospodarczej Chin ze światem. Uznać należy, iż stosunki bilateralne pozostają zdeterminowane nie tylko potrzebami gospodarczego rozwoju, ale przynajmniej po stronie chińskiej kreowane są przez politykę i kulturę. Analiza obejmuje wyłącznie Chiny kontynentalne. Weryfikacji poddano tezę, iż mimo niezwykle dynamicznego rozwoju współpracy

gospodarczej należy ją nadal traktować w kategorii nadrabiania przez Niemcy zaległości powstałych w stosunku do innych, zwłaszcza azjatyckich partnerów Chin. Stwierdzenie to pozostaje zasadne, mimo iż RFN jest ich największym partnerem handlowym spośród państw członkowskich Unii Europejskiej i stąd też napływa najwięcej inwestycji bezpośrednich. Również dla Niemiec ChRL pozostaje największym partnerem handlowym regionu Azji i Pacyfiku. Należy jednocześnie zauważyć szybkie tempo wzrostu konkurencyjności Chin na rynku niemieckim, które stały się znaczącym eksporterem wielu towarów. Za najważniejszą zmianę w relacjach wzajemnych uznać należy zaangażowanie na niemieckim rynku papierów wartościowych. To pozwala osiągnąć temu krajowi dodatnie saldo wymiany kapitałowej. Rozwojem bilateralnych stosunków gospodarczych w przyszłości zainteresowane są obie strony, a na ich przebieg będzie miał wpływ sposób dalszej realizacji przez Chiny polityki gospodarczej.

Michał Bożek

Strategia polityczna CDU/CSU przed wyborami prezydenta federalnego w 1959 roku

Dobiegająca końca w 1959 r. druga kadencja pierwszego prezydenta Republiki Federalnej Niemiec Theodora Heussa naturalną kolejną rzeczą na porządku dziennym debaty politycznej postawiła kwestię znalezienia jego następcy. Jako pierwsi do dyskusji przystąpili politycy CDU/CSU, którzy uważali powszechnie, że oprócz funkcji kanclerza także stanowisko prezydenta powinno przypaść w udziale osobie przez nich rekomendowanej. Jako główny argument podawali oni fakt bezprecedensowego sukcesu wyborczego, jaki w wyborach do Bundestagu w 1957 r. zanotowali chadecy, zdobywając bezwzględną liczbę mandatów w izbie. Początkowo kwestia ta nie wzbudzała większych emocji. Niemniej z czasem urosła ona do rangi kluczowego problemu politycznego. Posłużyła bowiem czołowym politykom CDU/CSU do przeprowadzenia rozgrywki o władzę wewnątrz formacji między Konradem Adenauerem i Ludwigiem Erhardem. Powstały na tym tle konflikt w dużym stopniu zagrażał jedności całej formacji politycznej. I choć w ostateczności konflikt w łonie CDU/CSU udało się zażegnać, wydarzenia te poważnie nadszarpięły autorytet polityczny K. Adenauera, stając się praktycznie początkiem końca jego politycznej kariery.

Agnieszka Bielawska

Kościół niemiecki wobec integracji Polski z Unią Europejską

W artykule omówione zostało stanowisko kościołów niemieckich wobec integracji Polski z Unią Europejską w latach 1990-2004 oraz rola adwokata Polski odgrywana przez Republikę Federalną Niemiec w tym procesie. Autorka rozpoczęła od naszkicowania postawy Kościoła rzymskokatolickiego i Ewangelickiego Kościoła Niemiec wobec dyskusji o wschodnim rozszerzeniu i podkreśliła, że Kościoły wspierały wstąpienie Polski w struktury Unii Europejskiej, jak i pozostałych państw kandydackich, od momentu złożenia w siedzibie Komisji Europejskiej w Brukseli oficjalnego wniosku w sprawie rozpoczęcia negocjowania umowy o stowarzyszeniu ze Wspólnotami. Następnie w artykule szeroko omówiona została postawa oraz liczne dokumenty kościołów niemieckich odnoszące się do niektórych etapów związanych z przystąpieniem Polski do UE oraz ich reakcja na rozszerzenie, które nastąpiło w maju 2004 r.

Wojciech Sz. Kowalski

Giełdy Niemiec w gospodarce światowej

Niemieckie giełdy papierów wartościowych, tj. Deutsche Börse oraz giełdy regionalne są instytucjonalnym przejawem tzw. alpejskiego lub/i nadreńskiego modelu kapitalizmu. Pomimo

tego, że powstały jako instytucje państwowe, nie tylko umiejętnie zaadaptowały się do przeobrażeń w gospodarce światowej, lecz także odgrywają w nich coraz ważniejszą rolę. Dotyczy to w szczególności Deutsche Börse, tj. dawnej Frankfurt Stock Exchange, która w 2003 r. przeprowadziła własne IPO (Initial Public Offering). Pod koniec lat 90. instytucja ta, wraz ze szwajcarską Swiss Options and Financial Futures Exchange utworzyła rynek EUREX. W efekcie tego powstała największa na świecie giełda instrumentów pochodnych. Po dwukrotnie niepomyślnych próbach połączenia z London Stock Exchange (w 2001 i 2005) Deutsche Börse postawiła na rozwój organiczny oraz kooperację z różnymi mniejszymi zagranicznymi giełdami papierów wartościowych. Szczególnie obiecująca może się wydawać kontynuowana właśnie współpraca z rynkami kapitałowymi Chin i Indii.